

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

9
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 464 sahifa, 30-sentyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'zR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari

Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrası professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlát Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va

innovatsiyalar departamenti rahbari

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi Pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq Markazi xorijiy hamkorlik bo'yicha mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zR Tabiat resurslari vazirligi,
O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Ichki turizmni rivojlanlantirishda davlatning o'rne.....	7
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
Qishloq xo'jaligida sug'orish tizimlari boshqaruvini rivojlantirish yo'llari	11
Mirjamilova Hulkar Nurali qizi , assistent	
Yangi O'zbekiston sharoitida o'simliklar karantini tizimi faoliyatini takomillashtirish va iqtisodiy samaradorligini oshirish	15
Alimov Murodkosim Achilovich , mustaqil izlanuvchi	
"Yashil iqtisodiyot" da energetika sohasini investitsion holatining statistik tahlili	20
Umarov Faxriddin Umar o'g'li , katta o'qituvchi	
Yoqilg'i-energetika korxonalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashda investitsion faoliyatning ahamiyati	26
Ergashev Muhibbek Aslam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Tog'li hududlarda turizm biznesining rivojlanishi	31
Abduvakil Alimov Komil o'g'li , tayanch doktorant	
Ta'lim turizmining nazariy asoslari va O'zbekistondagi tendensiyalari.....	38
Maxmudova Nodira O'ktamovna , tayanch doktorant	
Turizmga innovatsion texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	43
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , tayanch doktorant	
Mintaqaviy investitsion loyihalarning jozibadorligi tahlillari masalalari	46
Davlyatshayev Akmal Ashurmamatovich , dotsent, i. f. n.	
Yashil iqtisodiyotning tijorat banklaridagi ahamiyati va ularning raqamlashuvi	51
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi , dotsent, PhD	
Turizmni rivojlantirishda "Tourism 4.0" konsepsiyasini joriy etish masalalari	57
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna , mustaqil tadqiqotchi	
Davlat tomonidan qishloq xo'jaligini moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	62
Ollokulova Feruza Mansurovna , PhD; Jabborov Jahongir Abduvohid o'g'li , magistrant	
Перспективные направления "Зелёной химии" для Республики Узбекистан.....	66
Султанходжаев Бахтиёр Забихуллович	
O'zbekistonda transport va logistika sohasini rivojlantirish strategiyasi	73
Usmonov Botir , magistr	
Hududlarda investitsion faollikni oshirishga qaratilgan mexanizmni takomillashtirish	78
Sunatullayeva Shaxnoza Xurshid qizi , tayanch doktorant	
Qurilish tarmoqlarida boshqaruv faoliyatining iqtisodiy ko'rsatkichlari tahlili.....	82
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich , PhD	
Connection between interest rate on loans, cash flow and turnover of funds	87
Sharbat Abdullaeva , Professor; Sardor Abdullaev , the applicant	
Econometric Analysis of the Impact of IPO on the Market Capitalization of Companies	92
Shakhzod Saydullaev , PhD.	
Davlat xaridlarini takomillashtirishda byudjet mablag'laridan samarali foydalanishning mohiyati va zarurligi	101
Raximjonov Kamronbek Ilxomjon o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekistonda to'lov tizimining raqamli transformatsiyasining o'ziga xos xususiyatlari.....	105
Otamurodov Shavkat Nusratillayevich , i. f. d. (DSc); Eshqulova Nasiba Normo'minovna , o'qituvchi	
Tijorat banki xizmatlarida ta'lim kreditining o'rne va uni takomillashtirish masalalari.....	110
Eldor Uskanov , mustaqil tadqiqotchi	
Korxonaning strategik boshqaruvini takomillashtirish	114
Maxmudov Nosir Maxmudovich , professor; Elmurodov Faxriddin Farxodovich , magistratura tinglovchisi	

Respublikada kichik biznesni moliya-kredit mexanizmlari orqali qo'llab-quvvatlash masalalari.....	120
Ergashev Otamurod Toshtemirovich, PhD	
Mulk iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda muammo va yechimlar.....	125
Ermatov Musojalil Komilovich, kafedra dotsenti v. b.; Abdunazarov Oybek Abdumutalibovich, katta o'qituvchi	
Using intelligent and decision support systems for developing University Curriculum: semi-automated need analysis approach.....	132
Abduraxmanov Zafar Batirovich; Ikromov Sayidolim Ismoilovich	
Challenges of Developing a Competitive Environment in the Context of Economic Liberalization.....	138
Akobirova Nodira Najmiddin qizi, asisstant	
Topical Issues of the Development of Recreational-Tourist and Military-Recreational Activities.....	141
Alimova Guzal Alisherovna, PhD in economics, docent	
Kreditlash jarayonlarida xulq-atvor iqtisodiyoti omilini joriy etish istiqbollari.....	146
Jo'rayeva Sevara Zakirovna, mustaqil izlanuvchi (PhD)	
Portfelli xorijiy investitsiyalarning milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli	152
Kamilova Iroda Xusniddinovna, PhD	
Exploring the Ethical Dimensions of Artificial Intelligence in Advancing Human Rights and Sustainability	156
Matkarimova Gulchekhra Abdusamatovna, Professor	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlashning nazariy asoslari.....	163
Maxmudov Rahimjon Xamid o'g'li, mustaqil izlanuvchi	
Barqaror iqtisodiy o'sishga yalpi talab va yalpi taklif omillarining ta'siri.....	170
Nabiyev Ulug'bek Mirodiljon o'g'li, tayanch doktorant	
The potential advantages of implementing the Total Quality Education Management (TQEM) concept	175
Otakulov Makhamadjon, PhD	
Kichik yashil biznesni yanada rivojlanitirish imkoniyatlari.....	181
Raximova Kizlarxon Ne'matjon qizi	
Jamg'armalar investitsiyalar manbasi sifatida.....	185
Sadikova Ra'no Abdullayevna, i. f. n., dots.	
Davlat moliyasining moddiy asosini oshirish orqali iqtisodiy o'sishga erishish	188
Shamsiyev Shuxrat Sayfutdin o'g'li, mustaqil izlanuvchi	
Aholi turmush darajasini oshirishda ijtimoiy himoyaning o'rni	191
Sherjonov Sherjon Alijan o'g'li, mustaqil izlanuvchi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar to'lov qobiliyatini aniqlashning nazariy-uslubiy masalalari.....	196
Adashaliyev Baxtiyorjon Valisher o'g'li, dekan o'rinbosari	
Kichik sanoat zonalari faoliyatini samarali boshqarish tamoyillari	203
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich, dotsent; Adilbekov Allayar Anvarbekovich, magistrant	
Aholini ijtimoiy himoya qilishda pensiya va ijtimoiy nafaqalarning o'rni.....	206
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li, mustaqil izlanuvchisi	
Использование методов управления для повышения эффективности производства на предприятиях.....	212
Алиева Надирахон Абдумаликовна, PhD. доц.; Тлеумуратова Мадинабону Дилмурат кизи, ст. 3-курса	
Korxonalar moliyaviy barqarorligini ta'minlash mexanizmini takomillashtirish.....	217
Z. G. Allaberganov, kafedra dotsenti	
Davlat fiskal (byudjet-soliq) siyosatining aholi bandligiga ta'siri va uni takomillashtirish.....	222
Asatullayev Xurshid Sunatullayevich, i. f. n., professor	
O'zbekistonda iqtisodiyot tarmoqlariga raqamli iqtisodiyotni shakllantirish omillari.....	228
Axmedova Yulduz Sunatullayevna, kafedra o'qituvchisi	
Moliyaviy risklarni baholash usullari, boshqaruvdagi yondashuvlari	232
Baymuratova Gulirayxon Tursunbayevna, kafedra dotsenti	

Sugʻurta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini taʼminlashda biznes jarayonlarini boshqarish	236
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich , mustaqil izlanuvchi	
Tijorat banklarida investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning ekonometrik modellashtrish koʻrsatkichlari	242
Berdiyev Akram Oʻktamovich , mustaqil izlanuvchi	
Innovatsion muhitni shakllanishi va rivojlanishida investitsiyaning zarurligi	253
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida yashil moliyalashtirishning nazariy asoslari va xususiyatlari	258
Botirov Erkinjon Xayitovich , kafedra dotsenti	
Oʻzbekiston Respublikasida xorijiy investitsiyalarni jalb etish orqali investitsion salohiyatni oshirish	263
Gʻaybullayev Odil Baxtiyarovich , kafedra dotsenti v. b.	
Tadbirkorlik subyektlarining innovatsion loyihalarini moliyalashtirishni qoʻllab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	269
Jubanova Bayramgul Aymuratovna , PhD	
Soliq maʼmuriyatchiligi va uni raqamlashtirishni ekspert baholash yoʻllari	272
Ibragimov Boburshoh Bohodir oʻgʻli , i. f. d. (PhD), doktorant (DSc)	
Xalqaro standartlarga muvofiq buxgalteriya outsorserlari tomonidan moliyaviy hisobotlarni transformatsiya qilishni takomillashtirish	278
Islomov Alisher Baxtiyor oʻgʻli , mustaqil izlanuvchi	
Oʻzbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	284
Qurbonova Shaxrinnoz , tayanch doktorant	
Yerlarning degradatsiyaga uchrashi va oldini olish boʻyicha chora-tadbirlar	288
Mamanazarova Nasiba Joʻrayevna , kafedra doktoranti	
Davlat sektorida ichki auditni tashkil etish xususiyatlari	292
Mamirjon Jaloliddinov , mustaqil izlanuvchi	
Финансирование акционерных общества через рынок капитала	297
Муминов Шохжахон Суюнович , ассистент кафедры	
Необходимость развития предпринимательской и страховой деятельности риски на рынке Узбекистана	302
Муютдинов Махмуд Жалелович , независимый исследователь	
Инвестиционная привлекательность как фактор экономического развития страны	307
Назарова Гузал Баходировна	
Tijorat banklarida kreditlash jarayonlarini takomillashtirish masalalari	312
Nozima Abdullayeva , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklarining xizmatlar sohasini kreditlash amaliyotiga taʼsir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili	316
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich , kafedra dotsenti v. b.	
Современное решение, которое положительно влияет на логистические услуги и резко снижает смертность на перекрестках	326
Тажимуратов Умид Рузматович , Бахриев Иброхим Исометдинович, кандидат медицинских наук, доцент; Жуманиёзов Эркин Худойбергенович, кандидат медицинских наук, доцент; Тажимуратов Руздат Отажанович, кандидат медицинских наук, Тажимуратов Абдусами Умид угли, ученик 10 класса	
Oʻzbekiston Respublikasi tijorat banklarida dividend siyosati va tendensiyalari tahlili	333
Temirov Abdulaziz Alimjanovich , kafedra dotsenti, i. f. n.	
Современное состояние инвестиционного потенциала Республики Узбекистан	339
Топилдиев Соҳибжон Раҳимжонович , DSc; Одилова Дилноза Барнаевна , PhD	
Portfelli xorijiy investitsiyalarni milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli	345
Tosheva Ziroat Aliqul qizi	

Kichik biznes subyektlarida raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-nazariy jihatlarlari	349
To'rayeva Nafisa Odilovna , mustaqil izlanuvchi	
О достижениях Узбекистана в реализации национальных целей и задач устойчивого развития.....	355
Турсун Мухитович Ахмедов , и. ф. д., проф.; Гавхар Рустамовна Хидирова , докторант, и. ф. ф. д., доц.	
Влияние корпоративного управления в зеленой экономике	359
Уринов Бобур Насиллоевич , заведующий кафедрой	
Ko'chmas mulkni soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari.....	366
Fayziyev Farrux Abdullaxojayevich , kafedra dotsenti	
Transport tizimi iqtisodiy rivojlantirish yo'nalishlari.....	374
Fayzullayev Javlonbek Sultonovich , DSc.	
Oliy ta'lim muassasalarida byudjet mablag'laridan samarali foydalanishning ayrim fundamental masalalari	382
Xayriddinov Sh. B. , mustaqil izlanuvchi	
Xalqaro raqamli valyuta bozorini rivojlantirish istiqbollari	385
Xolov Nabijon Qaxramonovich , PhD.	
Nodavlat notijorat tashkilotlarning rivojlanishi va hozirgi shart-sharoitlari	391
Xusanov Otabek Nishonovich , PhD, mustaqil izlanuvchi	
Banklarining aktivlarini daromadliligini oshirish yo'llari.....	396
Elbusinova Umida Xamidullayevna , kafedra dotsenti	
Особенности методики проведения аудита затрат на производство.....	401
Хилола Икрамова Ровшан кизи , базовый докторант	
Ta'lim islohotlarining ma'naviyatdagi o'rni	407
Bekdavlat Aliyev	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	412
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , kafedra dotsenti	
Moliyaviy barqarorligi tushunchasining konseptual mohiyati, turlari va asosiy tavsiflari.....	416
Eshquvatov Aziz Baxtiyorovich , mustaqil izlanuvchi	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy axloqiy konsepsiyalaridagi umumiylik va xususiylik.....	420
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , falsafa fanlari doktori (PhD)	
Yer resurslaridan foydalanishning iqtisodiy va huquqiy asoslari.....	424
Abdurahmanova Muqaddas Toxtasinovna	
Стратегии привлечения иностранных инвестиций для содействия устойчивому экономическому росту в Республике Узбекистан с акцентом на инициативы зеленого развития	431
Нилуфар Зикируллаева Дилмуродовна , аспирант	
Bank tizimi barqarorligini oshirishda kredit risklarining ahamiyati va ularni kamaytirish yo'llari	440
Xolmamatov Farhodjon Kubayevich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, professor	
Baholash faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari va uning huquqiy asoslari	446
Bobirjon Aktamov , mustaqil tadqiqotchi	
Suv resurslaridan foydalanishni iqtisodiy boshqarish samaradorligini kompleks baholash uslubiyoti.....	454
Axmedov Sayfullo Normatovich , t. f. n., mustaqil tadqiqotchi	
Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot faoliyatini boshqarishni takomillashtirish metodologiyasini ishlab chiqish.....	459
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	

ICHKI TURIZMNI RIVOJLANLANTIRISHDA DAVLATNING O'RNINI

Dehqonov Burxon Rustamovich
TDIU Turizm kafedrası tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ichki turizm deganda madaniyatlar almashinuvi, qo'shimcha bilimlar olish va asosan salomatlikni tiklash imkoniyatlari tushuniladi. Dunyoning turli burchaklaridan turizm maskanlariga tashrif buyuruvchilar mahalliy aholi bilan muloqot qilish, ularning urf-odatlarini o'rganish va turmush tarzi bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu almashinuv nafaqat istiqbollarni kengaytiradi, balki turli madaniyatlar o'rtasida o'zaro tushunish va hurmatni kuchaytiradi.

Bundan tashqari, mahalliy turizm barqaror iqtisodiyotni rag'batlantiradi. Ko'pgina yo'nalishlar hali ham tashrif buyuruvchilarni jalb qilish bilan birga o'zlarining tabiiy resurslarini saqlab qolish haqida bilim oldilar. Sayyohlik yo'llari yoki yovvoyi tabiatni muhofaza qilish loyihalari kabi ekologik toza tadbirlarni targ'ib qilish orqali yo'nalishlar o'z atrof-muhitini himoya qilish va sayyohlarga noyob tajribalarni taqdim etishi mumkin.

Kalit so'zlar: UNWTO, Iqtisodiyot, ichi turizm, tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar, madaniy meros obyektlari, faol aholi oqimi, sayyohlik xarajatlari.

Abstract: Domestic tourism means exchange of cultures, opportunities to gain additional knowledge, and mainly to restore health. Visitors to tourist destinations from different parts of the world will have the opportunity to communicate with local residents, learn about their customs and lifestyle. This exchange not only broadens perspectives, but also strengthens mutual understanding and respect between different cultures.

In addition, local tourism promotes a sustainable economy. Many destinations have learned how to preserve their natural resources while still attracting visitors. By promoting eco-friendly activities such as hiking trails or wildlife conservation projects, destinations can protect their environment and offer unique experiences to tourists.

Key words: UNWTO, Economy, domestic tourism, organizational-economic mechanisms, objects of cultural heritage, active population flow, tourist expenses.

Аннотация: Внутренний туризм – это обмен культурами, возможности получить дополнительные знания, а главное – поправить здоровье. Посетители туристических направлений из разных уголков мира получают возможность пообщаться с местными жителями, узнать об их обычаях и образе жизни. Этот обмен не только расширяет перспективы, но и укрепляет взаимопонимание и уважение между различными культурами.

Кроме того, местный туризм способствует устойчивой экономике. Многие направления научились сохранять свои природные ресурсы, одновременно привлекая посетителей. Продвигая экологически чистые мероприятия, такие как пешеходные маршруты или проекты по сохранению дикой природы, дестинации могут защитить свою окружающую среду и предложить туристам уникальные впечатления.

Ключевые слова: UNWTO, Экономика, внутренний туризм, организационно-экономические механизмы, объекты культурного наследия, активный поток населения, туристские расходы.

KIRISH

Mahalliy turizmning asosiy afzalliklaridan biri uning mahalliy iqtisodiyotga ijobiy ta'siridir. Turistlar biror joyga tashrif buyurganlarida, odatda, turar joy, oziq-ovqat, esdalik sovg'alari va transport uchun pul sarflashadi. Sayyohlik xarajatlarining bunday oqimi mahalliy biznesga sezilarli turtki berishi, ish o'rinlari yaratish va aholining turmush tarzini qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Turizm mintaqaning madaniy merosini saqlash va namoyish etishga yordam beradi. Ichki turizm faol aholi tarixiy diqqatga sazovor joylarni o'rganishga va madaniy tadbirlarga borishga undash orqali jamoalar o'zlarining an'analari haqida xabardorlik va bilimlar olishi mumkin. Bu tarixiy joylarni, an'anaviy hunarmandchilikni va mahalliy xalqlarning urf-odatlarini saqlash bo'yicha sa'y-harakatlarning kuchayishiga olib kelishi mumkin.

Yangi O'zbekistonda olib borilayotgan islohotlarga qaraydigan bo'lsak, jamiyatda ish yuritishni yoki iqtisodiyotni raqamlashtirish jarayoniga o'tkazish ichki turizmni rivojlantirishda ijtimoiy tarmoqlarning o'ri yoki davlat

tomonidan ishlab chiqiladigan qonun hujjatlarga xalq munosabatini bildirish maqsadida yagona interaktiv portalini yaratganligi bir misol bo'ladi. Ichki turizmni rivojlantirish maqsadida ishlab chiqilgan hujjatlarni portalga joylab xalq fikri bilan bevosita ishlashni tashkil etish, bu turizmni rivojlantirishga shart-sharoitlar yaratishdir. Bu ishlab chiqilgan funktsiya iqtisodiyotni rivojlanishiga olib keladi.

Ichki turizmni rivojlanishini tartibga solish quyidagi funktsiya turizm sohasini tadbirkor yoki turist faoliyatini nazoratga olish bilan bog'liq jarayonlarni o'z ichiga oladi.

Respublikamiz turizm salohiyati juda boyligi, hali qilinmagan ishlari va rivojlantirmoqchi bo'layotgan sektorlari juda ko'p. Bizni asosiy yondashuvimiz ichki turizm asosida ikki tomonlama yondashuv ya'ni, tangani ikki tomoni bo'lgani kabi ichki turizmni mohiyatini ochishda turistik biznes vakillari va davlat tomonidan ichki turizmga yaratilgan sharoitlarni hisobga olish kerak.

Prezidentimiz tomonidan 2022-yil 30-aprelda "Ichki turizm xizmatlarini diversifikatsiya qilishga oid qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-232-sonli qaror imzolandi. Qarordan maqsad inson qadri uchun uni maroqli dam olishini ta'minlashdan iboratdir. Iqtisodiyotni rivojlantirish va yaxshi natijalarga erishishda inson omili sifatida dam olish, sog'liqqa e'tibor berish juda muhim o'rin tutadi. Shu jumladan, 2022-yil 1-iyundan boshlab "O'zbekiston bo'ylab sayyohat qil!" dasturi davlat tomonidan ishlab chiqildi. Bevosita birga dastur doirasida respublika hududlari bo'ylab ichki sayohatlarni amalga oshirish uchun ko'makchi dasturlar yoki loyihalar tayyorlandi. "Yoshlar turizmi oyligi", "Yoshlar turizmi haftaligi", "Yoshlar turizmi", "Yosh sayyoh", "Turizm mahallasi", "Turizm qishlog'i" yoki "Turizm ovuli", "Vatanimning tarixini o'rganaman" va "Moziyga sayohat", "Toshkent gullar festivali" va "Toshkent simfonika festivali" hamda iyun oyida bo'lish rejalashtirilgan "Gastronomik festival", "Tourist hospitality", "Kinokarvon", "Ziyorat turizmi", "Turizm ko'chalari" shular jumlasidandir.

Maxsus dasturlarni ishlab chiqishda xorij tajribalarini o'rgangan holda amaliyotga tatbiq etish muhim.

Xorij tajribasi nimaga e'tibor beradi?

Misol qilib Xitoy tajribasini ko'rib chiqamiz. Xitoy o'z dasturini ishlab chiqishda e'tiborini qishloq turizmiga qaratdi. Ichki turizmni rivojlantirish maqsadida maxsus dastur nomlariga e'tibor berdi. Dastur nomini eshitgan turist qalbida shu joyga borish istagi yoki shu taomni iste'mol qilish xohishi, umuman olganda, mavjud xizmatdan totib ko'rish istagini uyg'otish bilan ijodiy yondoshdi. Misol uchun "Shanxay Mishlen yulduzli restoranidan tortib mahalliy oila dasturxonida guruch sharobini ichishgacha" dasturini ko'rishimiz mumkin. Demak, biz umumiy ma'noga ega bo'lgan dasturlardan qochishimiz kerak bo'ladi. O'zbekiston ichki turizmini rivojlantirishda "Qishloq turizmi"ni oladigan bo'lsak, dasturni noodatiy bo'lishi uchun ozgina sayqallash lozim. Misol uchun, "Qishloq tekin sog'lomlashtirish maskani" yoki "Qishloq turizmi taomlari" shular jumlasidandir.

Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rnini ichki turizmni rivojlantirishda yaratib berilayotgan imkoniyatlar turizmni rivojlanishiga yetarli deb hisoblaymizmi? Ilmiy ish davomida davlat, turist va tadbirkor haqidagi bir-biriga bog'liq bo'lgan iqtisodiyotni rivojlantiruvchi mexanizmini ko'rib chiqamiz.

Bu yerda savol tug'iladi, ichki turizm deganda faqat turist tushuniladimi?

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 07-fevraldagi PQ-3514-son qaroriga e'tibor qaratadigan bo'lsak, "O'zbekiston bo'ylab sayyohat qil!" ichki turizmni rivojlantirish dasturida turistlarga va tadbirkorlarga bir qator imtiyozlar berilganligini ko'rishimiz mumkin.

Shu qatorda turistlar va tadbirkorlarga berilayotgan imkoniyatlarni (1-rasm) ko'rishimiz mumkin. Ijtimoiy qatlamga e'tibor berishdan boshlangan ishlarni bir qator tadbirkorlarga ham imkoniyatlar berilgan.

Dasturda berilgan asosiy vazifalar ko'proq turistga va tadbirkorga emas, turizmga bevosita ta'siri bor yoki turizmni rivojlantirishga xizmat ko'rsatadigan davlat idoralariga yuklatilganligini ko'rishimiz mumkin.

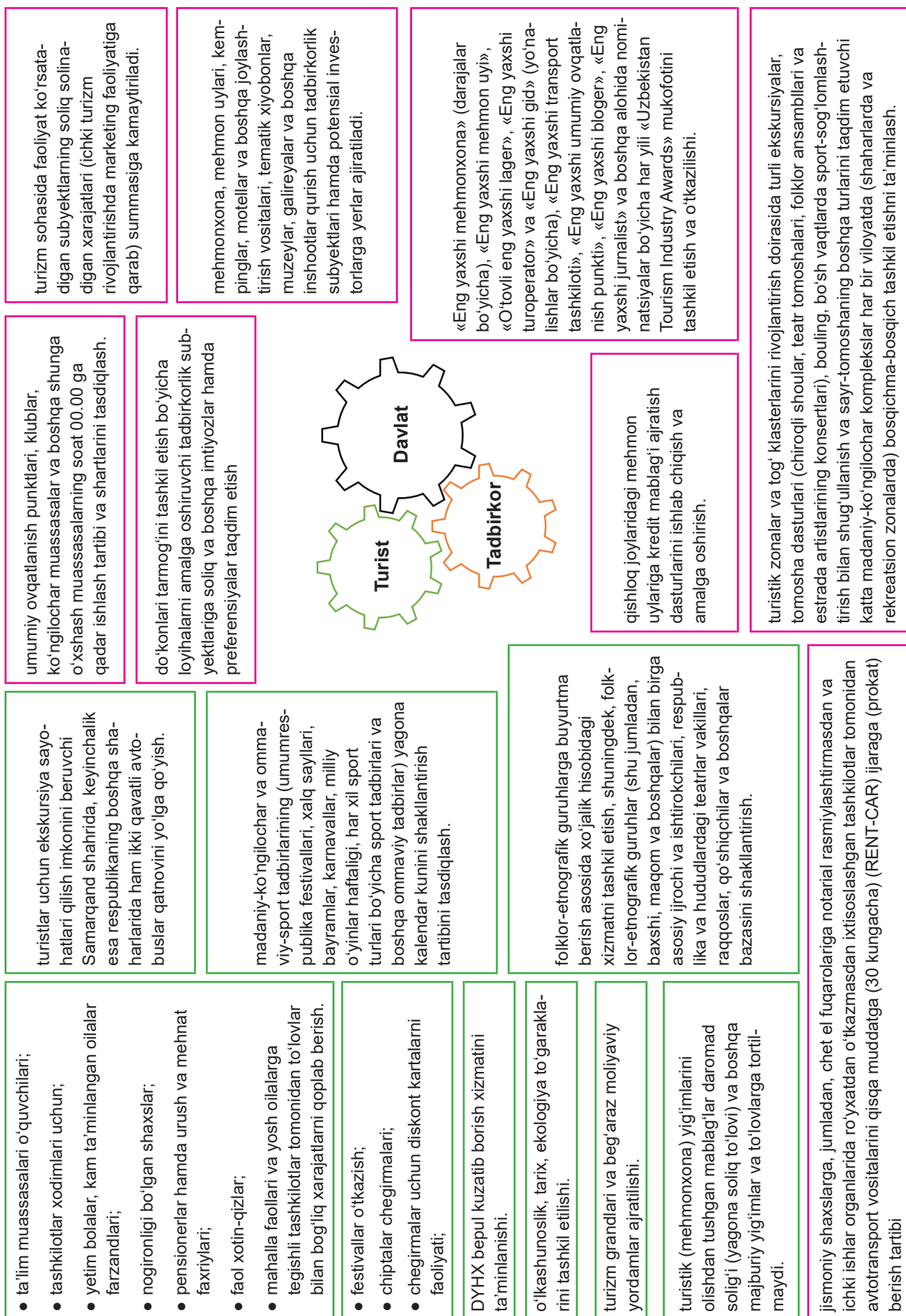
Turizm qo'mitasi, O'zbekiston Kasaba uyushmalari federatsiyasi, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, Nuroni jamg'armasi, Davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarini integratsiyalangan usulda ichki turizmni rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Davlat tomonidan ichki turizmni rivojlantirish mexanizmlari huquqiy tomondan puxta ishlab chiqilmoqda. Dasturda rivojlantirishga hududiy e'tibor berish muhimdir. Qishloq ichki turizmini rivojlantirish va shahar ichki turizmini rivojlantirish shular jumlasidandir.

Qishloqda shahar ichki turizmga qaraganda rivojlanish jarayoni ancha sekin, shuningdek, ichki turizmni rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risidagi qonunda belgilangan dasturlar ijrosi nazorati muhimdir.

Qishloq joylarda aholini ichki turizmga jalb qilishda dasturda keltirilgan:

- ta'lim muassasalari o'quvchilari;
- tashkilotlar xodimlari uchun;
- yetim bolalar, kam ta'minlangan oilalar farzandlari;
- nogironligi bo'lgan shaxslar;
- pensionerlar hamda urush va mehnat faxriylari;
- faol xotin-qizlar;
- mahalla faollari va yosh oilalarga tegishli tashkilotlar tomonidan to'lovlar bilan bog'liq xarajatlarni qoplab berish tartibi doim ishlab turishini ta'minlash kerak.

Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'рни muhim, yuridik va jismoniy shaxslarni tadbirkorlik bilan shug'ullanishiga imkoniyatlar yaratib berishi va qo'llab-quvvatlashi shart. Aks holda iqtisodiyotni rivojlanishi sekin kechadi. Har bir soha rivojlanishida uning ilmiy rejasi ishlab chiqariladi va amaliyotga tatbiq qilinadi. Misol uchun ma'lum soha rivoji uchun ishlab chiqilgan maxsus prinsiplarni olamiz. Ilmiy tadqiqotimizda ichki turizmni rivojlanishida asos bo'ladigan prinsiplar vizual ko'rinishi modeli ishlab chiqildi. Tadqiqotimiz davomida tayanch ma'lumotga tayangan holda UNWTOning turizmni barqaror rivojlanishi prinsiplaridan¹ foydalanilgan bo'lib, quyidagilar misol bo'ladi:

- mahalliy hamjamiyatlarni jalb qilish;
- manfaatdor tomonlar va jamoatchilik bilan maslahatlashuvlar;
- xodimlarni tayyorlash;
- marketing turizmi mas'uliyat bilan;
- tadqiqot o'tkazish;
- resurslardan oqilona foydalanish;
- ortiqcha iste'mol va chiqindilarni kamaytirish;
- biologik xilma-xillikni saqlash;
- turizmni rejalashtirishga integratsiyalashuvi;
- mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash;

Maxsus ishlab chiqilgan bu prinsiplar turizmni rivojlanishiga xizmat qilibgina qolmay, balki ekologiyani barqaror ushlab turilishi, madaniy meros obyektlariga zarar yetkazmasdan faoliyat olib borish, ish o'rinlari yaratilishi, xalqlar o'rtasida o'zaro madaniyat almashinuvini yo'lga qo'yish, diplomatik aloqalarni mustahkamlanishi, turizm marketing va reklamalarni, yarmarka ko'rinishida savdo sotiqni rivojlanishiga, ilmiy tomondan turizm sohasini tadqiq etishga bo'lgan harakatlarni qo'llab quvvatlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ortiqcha iste'mol va chiqindilarni nazoratga olish, biologik xilma-xillikni saqlash, turizmni rivojlantirishda rejalashtirishni davlatlar o'rtasida integratsiyalashuvini yo'lga qo'yish va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirish-gacha bo'lgan barcha jarayonlarni o'z ichiga olgan.

Foydalanilgan adabiyotlar va internet resurslari:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-son "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi".
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 7-fevraldagi PQ-3514-son qarori "O'zbekiston bo'ylab sayyohat qil!" ichki turizmni rivojlantirish dasturi.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-apreldagi PQ-232-son qarori.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-apreldagi PQ-232-son "Ichki turizm xizmatlarini diversifikatsiya qilishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori. <https://www.unwto.org/sustainable-development>
5. B. R. Dehqonov. "Ichki turizmni ta'rifi va rivojlanishida bo'lgan qarashlar va turizm shakllarini o'z ichiga olgan bog'liqliklar", Xorazm Ma'mun akademiyasi axborotnomasi: ilmiy jurnal. – №4–1 (88), Xorazm Ma'mun akademiyasi, 2022. – 81-b.
6. Rustamovich, Dehqonov Burhon. "Analysis of the Development of Tourism in Uzbekistan." Journal of International Business Research and Marketing 5.6 (2020): 28–33.

¹ <https://www.unwto.org/sustainable-development>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.